

Mladá filozofia je konferencia doktorandov, ktorá sa po piaty raz konala 21. januára 2008 na pôde Filozofického ústavu SAV. Stretli sa na nej doktorandi Filozofického ústavu SAV, filozofických pracovísk slovenských univerzít, ale aj doktorandi z Masarykovej Univerzity v Brne, aby prispeli k diskusii na tému **Budúcnosť filozofie (Interdisciplinárne presahy vo filozofii: Áno, alebo nie?)**. Vysoká účasť a aktívna diskusia poukázali na množstvo problémov súvisiacich s danou problematikou a budúcnosťou našej profesie, ale umožnili aj vytvorenie pracovných vzťahov medzi doktorandmi. Z príspevkov, ktoré odzneli na konferencii, uverejňujeme niekoľko textov.

(A. K.)

MAJÚ MENÁ PRIRODZENÝCH DRUHOV KONOTÁCIU?

IGOR SEDLÁR, Katedra logiky a metodológie vied FiF UK, Bratislava

SEDLÁR, I.: Do the Names of Natural Species Have Connotations?
FILOZOFIA 63, 2008, No 4, p. 297

The paper offers an argument against Kripke's assertion, that it is valid for all names of natural species, that they have no connotations. The argumentation has its roots in the semantic conception of S. Kripke as articulated in his *Naming and necessity*. i.e., it is an „argument from inside“ the conception itself. The argument consists of two parts: (a) setting the conditions under which the name of a natural species has a connotation; (b) constructing a situation, in which these conditions are fulfilled.

Keywords: Kripke – Natural species – Connotation

Úvod. „Prirodzenými druhmi“ v texte myslím druhy ako voda, zlato, tiger atď. „Menami prirodzených druhov“ sa myslia výrazy ako „voda“, „zlato“, „tiger“ atď. „Konotáciou výrazu“ sa myslí určitá charakteristika, ktorá spoluutvára význam daného výrazu. Napríklad charakteristika *X je mužom* je konotáciou výrazu „X je starý mládenec“; charakteristika *X je funkciou* je konotáciou výrazu „X je boolovským ohodnotením“.

1. Kripkeho téza a niekoľko sémantických predpokladov. V práci *Pomenovanie a nevyhnutnosť* Kripke ponúka sémantickú koncepciu vlastných mien, podľa ktorej vlastné mená nemajú nijaký deskriptívny sémantický obsah. To znamená, že súčasťou významu vlastného mena nie sú nijaké charakteristiky vlastností referenta daného vlastného mena. V tretej časti svojej práce Kripke túto koncepciu z vlastných mien individuí rozširuje na mená prirodzených druhov. Podľa Kripkeho teda platí:

(1) Pre (všetky) mená prirodzených druhov platí, že nemajú konotáciu.¹

V tomto texte sa pokúsím v rámci Kripkeho sémantických predpokladov špecifiko-

¹ Pozri ([1], 137, 143 – 144).

vat' podmienky, za ktorých táto téza neplatí, a ukázať, že je možné skonštruovať situáciu, v ktorej sú tieto podmienky splnené. Navyše sa ukáže, že takáto situácia nie je vôbec nereálna. V prvom rade však ide o Kripkeho koncepciu, nie o „reálny stav vecí“.

Uved'me teda niekoľko sémantických predpokladov. Prvý predpoklad prepája pojem konotácie výrazu s pojmom analytického výroku:

(2) Výrok „ $P(a)$ “ je analytický vtt. charakteristika $P(x)$ je konotáciou výrazu „ a “.

Saul A. Kripke

Ide o všeobecný sémantický predpoklad, nie o konkrétne špecifikum Kripkeho koncepcie. Je prijateľný na základe nasledujúcich úvah: Po prvé, analytické výroky chápeme ako výroky pravdivé na základe významov výrazov, ktoré v nich vystupujú. Ak je teda výrok „ $P(a)$ “ analytický, tak je pravdivý na základe významov výrazov „ $P(x)$ “ a „ a “. V tejto situácii to znamená, že význam výrazu „ $P(x)$ “ (teda charakteristika $P(x)$) musí spoluutvárať význam výrazu „ a “, alebo naopak. Keďže výraz „ a “ je individuovým výrazom, prikláňam sa k prvej alternatíve. Charakteristika $P(x)$ je teda konotáciou výrazu „ a “. Po druhé, ak charakteristika $P(x)$ tvorí konotáciu výrazu „ a “ – čiže spoluutvára význam výrazu „ a “ –, tak výrok „ $P(a)$ “ je pravdivý na základe významov výrazov, ktoré v ňom vystupujú, čiže je analytický.

Ďalej tu máme Kripkeho predpoklad, ktorý prepája pojem analytického výroku s pojmami nevyhnutnej pravdivosti a oboznámenosti a priori:

(3) Ak nejaký výrok A je analytický, tak je nevyhnutne pravdivý a (poznáme ho) a priori.²

Navyše prijmeme ďalší predpoklad, ktorý dopĺňa predpoklad (3):

(4) Ak nejaký výrok A je nevyhnutne pravdivý a (poznáme ho) a priori, tak je analytický.

Tento predpoklad explicitne medzi Kripkeho predpokladmi nefiguruje, no Kripke proti nemu ani neponúka nijaké explicitné argumenty. Predpoklady (3) a (4) nám spolu

² Pozri ([1], 50).

dávajú:

(5) Nejaký výrok A je analytický vtt. je nevyhnutne pravdivý a (poznáme ho) a priori.

Ďalej si všimnime nasledujúci Kripkeho predpoklad:

(6) Ak fixujeme referenciu mena „a“ pomocou charakteristiky $P(x)$, tak výrok „P(a)“ poznáme a priori.³

Ďalší (všeobecný) predpoklad sa týka nevyhnutnej pravdivosti nejakého výroku „P(a)“:

(7) Ak charakteristika $P(x)$ prislúcha referentu mena „a“ nevyhnutne, tak výrok „P(a)“ je nevyhnutne pravdivý.

Uvedené predpoklady nám umožňujú formulovať podmienky, za akých má určité meno prirodzeného druhu („a“) konotáciu (charakteristika $P(x)$):

(8) Ak referenciu mena „a“ fixujeme pomocou nejakej charakteristiky $P(x)$, ktorá referentu mena „a“ prislúcha nevyhnutne, tak $P(x)$ je konotáciou mena „a“.

Predpokladajme, že referenciu mena „a“ fixujeme pomocou nejakej charakteristiky $P(x)$, ktorá referentu mena „a“ prislúcha nevyhnutne. Potom podľa (6) a (7) výrok „P(a)“ je nevyhnutne pravdivý a poznáme ho a priori. Podľa (5) je potom výrok „P(a)“ analytický, čiže – podľa (2) – charakteristika $P(x)$ je konotáciou mena „a“.

2. Konštrukcia vhodnej situácie. Teraz sa pokúsim skonštruovať situáciu, v ktorej sú podmienky z (8) splnené. Pôjde o situáciu, v ktorej využijeme ďalšie Kripkeho predpoklady, teda argument neprestáva byť argumentom „zvnútra“ Kripkeho koncepcie.

Výraz „zlato“ skrátime do podoby „a“. Výraz „x je prvok s atómovým číslom 79“ skrátime do podoby „P(x)“. Podľa Kripkeho je výrok „P(a)“ nevyhnutne pravdivý, no poznáme ho a posteriori (predstavuje určitý empirický objav).⁴

Teraz skonštruujeme situáciu, v ktorej výrok „P(a)“ poznáme a priori (pričom zachováme Kripkeho predpoklad, že „P(a)“ je nevyhnutne pravdivý).

Predstavme si situáciu, v ktorej je referencia mena „zlato“ fixovaná pomocou charakteristiky X je žltý kov. „Zlato“ teda označuje exempláre žltých kovov. Predstavme si ďalej, že sa zistí, že v rámci týchto exemplárov existujú dve podskupiny, z ktorých jednej prislúcha charakteristika X je prvok s atómovým číslom 79, pričom druhej táto charakteristika neprislúcha. Čo sa týka pomenovania týchto podskupín, máme 4 možnosti: 1. termín „zlato“ bude aj naďalej označovať žlté kovy, pričom názvy podskupín vzniknú indexáciou výrazu „zlato“ (napr. „Zlato-A“ a „Zlato-B“); 2. výraz „zlato“ prestaneme

³ Pozri napr. ([1], 75, pozn. 26; 78 – 79).

⁴ Pozri ([1], 140 – 141).

používať, pričom podskupiny dostanú nové názvy (napr. „A“ a „B“); 3. termínom „zlato“ budeme označovať prvú podskupinu, pričom druhú budeme označovať novým termínom (napr. „B“); 4. termínom zlato budeme označovať druhú podskupinu, pričom prvú budeme označovať novým termínom (napr. „A“). Predpokladajme, že charakteristika X je kov s atómovým číslom 79 prislúcha druhej podskupine.

Všimnime si, že v prípadoch 3. a 4. musíme referenciu mena „zlato“ fixovať nanovo. Predstavme si, že sa realizuje situácia 4. V danom prípade fixujeme referenciu mena pomocou charakteristiky, ktorá (novému) referentu mena prislúcha nevyhnutne. Výrok „Zlato je prvok s atómovým číslom 79“ potom poznáme a priori (podľa (6)). Musíme si uvedomiť si, že ak by sa situácia 4. nerealizovala, tak by daný výrok nebol pravdivý, a nemohol by teda predstavovať (ani) empirický objav. Ak sa však táto situácia realizuje, tak daný výrok poznáme a priori. Charakteristika $P(x)$ navyše menu „a“ prislúcha nevyhnutne, teda výrok „ $P(a)$ “ je analytický, čiže charakteristika $P(x)$ je konotáciou mena „a“.

Takto skonštruovaná situácia je teda situáciou, v ktorej sú splnené podmienky, za ktorých určitá charakteristika tvorí konotáciu určitého mena prirodzeného druhu. Je to teda situácia, v ktorej Kripkeho téza neplatí.

3. Niekoľko otázok. Na záver poukážeme na niekoľko otázných bodov. Po prvé, v argumente sme často používali frázy ako „fixujeme referenciu“ či „poznáme a priori“. Koho však výrazy „poznáme“ a „fixujeme“ označujú? Znamená to, že pre členov určitej vedeckej komunity majú určité výrazy iný význam než pre ostatných členov jazykovej komunity? Sú to potom ešte členovia tej istej jazykovej komunity?

Ďalej si skúsme na chvíľu predstaviť, že nás už nezaujíma iba Kripkeho koncepcia, ale aj „reálny stav vecí“. V argumente sme sa odvolávali na skutočnosť, že určitá charakteristika prislúcha určitým objektom nevyhnutne. Ako zistíme, či táto skutočnosť v nejakom prípade reálne nastáva? Je to vôbec niečo, čo objavujeme, alebo je to niečo, čo stanovujeme?⁵

LITERATÚRA

[1] KRIPKE, S. A. [1972]: *Pomenovanie a nevyhnutnosť*. Bratislava: Kalligram 2002.

Mgr. Igor Sedlár
Katedra logiky a metodológie vied FiF UK
Gondova 2
818 01 Bratislava 1
SR
e-mail: sedlar@fphil.uniba.sk.

⁵ Za diskusiu a cenné pripomienky ďakujem P. Ježíkovi, D. Kamhalovi, P. Sýkorovi, J. Szomolányimu a M. Zouharovi. Príspevok vznikol v rámci riešenia grantových úloh VEGA č. 1/0814/08, *S. Kripke a vzkriesenie metafyziky: súčasné diskusie o esencionalizme a tzv. metafyzika modalít* a VEGA č. 2/6136/26, *Referencia, kvantifikácia, predikácia*.